

Da se vide, da se čuju · Да се виде, да се чују · Be seen, be heard

Da se vide, da se čuju · Да се виде, да се чују ·

Da se vide, da se čuju · Да се виде, да се чују · Be seen, be heard

Žene u BiH

Da se vide, da se čuju u 2004.

Godišnji izvještaj

Žene u BiH

Da se vide, da se čuju u 2004.

Godišnj **i**
izvj **e**š **t**a **j**

Helsinški parlament građana Banja Luka
IKV (Interchurch Peace Council) - Holandija

Banja Luka
April 2005.

...vide, da se čuju * Be seen, Be heard * Da se vide, da se čuju * Da se vide,

...e, da se čuju * Be seen, Be heard * Da se vide, da se čuju * Da se vide,

Uvod

"Da se vide, da se čuju" naziv je neformalne mreže aktivistkinja nevladinih organizacija i političkih partija, te žena u institucijama javne vlasti u Bosni i Hercegovini, koje nastoje da povećaju učešće žena u javnom životu, a posebno u procesima odlučivanja. Aktivnosti se vode u okviru partnerskog projekta Helsinškog parlamenta građana Banja Luka i IKV iz Holandije, uz finansijsku podršku Hivos, Holandija i National Endowment for Democracy, SAD.

Više od 500 žena iz različitih dijelova Bosne i Hercegovine učestvovala su u aktivnostima koje je Mreža organizovala u 2004/2005. godini. Zajednički smo počele prepoznavati ovu grupu kao priliku i efikasan mehanizam da napravimo promjene u lokalnim zajednicama i posebno se usmjerile na akcije u vezi sa opštinskim izborima koji su održani u oktobru 2004. godine. Fokusirale smo se na širenje svijesti o neravnopravnom položaju žene u političkom životu i nedovoljnoj zastupljenosti žena u institucijama vlasti. Ohrabrivale smo naše 23 članice koje su se kandidovale za mjesta odbornica/vijećnica. Konačno, u oktobru na odborničkim odnosno vijećničkim mjestima našlo se izabrano nešto više od 18% žena. Rezultat je neznatno bolji u odnosu na prethodne opštinske izbore. Od kandidatkinja članica Mreže izabrano je njih sedam.

Kroz naše aktivnosti u ovoj godini pokazalo se da kandidatkinje nisu imale jednake mogućnosti u predizbornoj kampanji, o čemu svjedoči njihova zastupljenost u predizbornim medijskim programima od 0% do 6% u odnosu na ukupan broj predstavljenih kandidata. S druge strane, i mnogim kandidatkinjama nedostajalo je samopouzdanja da krenu u lične kampanje. Ovakvi rezultati odredili su smjer naših daljih aktivnosti, koje ćemo usmjeriti na dalju edukaciju žena i lobiranje za izmjenu politika unutar stranaka i medija, kada je riječ o izborima.

U 2004. godini štampali smo i tri brošure: "Zabilješke iz kampanje", u kojoj kroz kratke intervjue postaju vidljive prepreke i problemi sa kojima se žene u politici susreću, kao i načini na koje se nose s njima; "Žene u medijima" u kojoj objavljujemo poražavajuće nalaze monitoringa medija u Bosni i Hercegovini; te "U akciji zagovaranja" u kojoj se predstavljaju uspješne kampanje u kojima su članice Mreže rješavale svakodnevne životne probleme.

Izvršaj "Da se vide, da se čuju u 2004." koji je pred Vama pruža priliku da dobijete više informacija o nositeljicama pomenutih aktivnosti i osjetite dio atmosfere koja vlada među članicama i članovima mreže.

Lidija Živanović
koordinatorica projekta

Okolnosti u kojima se provodi Projekat

Mreža "Da se vidi, da se čuju" djeluje u Bosni i Hercegovini zemlji koju deset godina nakon tragičnog rata, karakterišu spor ekonomski razvoj, korupcija i kriminal, opšta apatija, visoka ovlaštenja međunarodne zajednice u odlučivanju koja degradiraju domaće procese, te nedostatak odgovornosti domaćih vlasti. Sve ovo čini izbore besmislenim u očima građana i njihov odziv je sve manji.

Oko 70% stanovništva Republike Srpske i 50% stanovništva Federacije BiH ne zarađuje dovoljno za život. Prosječni prihodi porodice su upola manji od potreba. Ovo nezadovoljstvo je i javno demonstrirano u brojnim protestima koji su obilježili prethodnu godinu: poljoprivrednici su blokirali granice više puta zbog nepovoljnog odnosa u trgovini sa susjednim zemljama, penzioneri su protestovali jer svojim niskim primanjima ne mogu pokriti ni trećinu mjesečnih troškova, radnici bivših privrednih giganta su tražili zaostala primanja i doprinose, opozicija nove izборе, a studenti niže cijene školovanja.

Kada je riječ o aktivnostima međunarodne zajednice, većina reformi se i dalje provodi pod njenim pritiskom i kontrolom - posebno reforme odbrane i policijskog sistema. Država i dalje ne rješava pitanja optuženih za ratne zločine. Međunarodni pritisci jačaju, što domaće vlasti koriste za politizaciju ovog pitanja. Osim što ovo pitanje predstavlja jednu od osnovnih prepreka pomirenju, ovo je i glavna prepreka na putu ka Evropskoj Uniji. Doduše, korak naprijed je učinjen objavljivanjem Izvještaja Komisije za ispitivanje događaja u i oko Srebrenice 1995. godine, koji je usvojila Vlada Republike Srpske i zvaničnom potvrdom da je u Srebrenici počinjen zločin i ozbiljna kršenja međunarodnog humanitarnog prava.

Mreža "Da se vidi, da se čuju" djeluje na području 15 opština u Bosni i Hercegovini. Njene aktivnosti su usmjerene na ostvarivanje ravnopravnosti polova i osnaživanje žena u javnom, a posebno u političkom životu. 2004. godina bila je godina lokalnih izbora i većina aktivnosti je bila usmjerena na podršku i jačanje kandidatkinja u predizbornoj kampanji. Učešće žena u procesima odlučivanja je zanemarljivo, iako se procjenjuje da 60%

biračkog tijela čine žene. Nakon prvih poslijeratnih izbora žene su bile zastupljene u parlamentima 2%. Ovaj procenat se nije povećao, sve do izmjene izbornih pravila po kojima je uvedena kvota od najmanje 30 % žena na kandidatskim listama. Broj žena je 1998. godine znatno porastao, ali se ubrzo ispostavilo da je promjena formalne prirode. Njihov uticaj u odlučivanju i dalje je ostao manji u odnosu na kvantitativnu zastupljenost. A uvođenjem otvorenih lista, kada građani dobijaju priliku da biraju ličnosti, broj žena ponovo pada na manje od 20%. Do izražaja dolaze tradicionalni i konzervativni stavovi kada je riječ o povjerenju ženama u političkom životu.

	1996	RS 1997	1998	2000	2002	2004
Opštinski izbori		5.39%		18%		18%
Federacija BiH		6.15%				
Republika Srpska		4,63%		15%		
Opšti izbori						
Predstavnički dom Parlamentarne skupštine BiH	2,38%		26%	4,76%	14,3%	
Predstavnički dom Parlamenta Federacije BiH	5%		15%	17,4%	20,4%	
Narodna skupština Republike Srpske	2,4%	2,41%	22,9%	18,1%	16,86%	
Skupštine kantona u Federaciji BiH (10 kantona)	6,1%		18%	20%	22,2%	

Godinama se pokazuje da je zainteresovanost javnosti za izbore sve manja i 2004. odziv birača je bio samo 46,8%. U političkim kampanjama ponovo jedva da smo mogli vidjeti nekog kandidata koji je pokazao nešto novo. Sve kampanje su bile iste i govorile su o uopštenim pitanjima i "nacionalnim interesima".

Ipak, vidjeli smo i neke pozitivne pomake u političkom procesu: načelnike opština sada biramo direktno, prema izbornim rezultatima izgleda da građani

pokazuju spremnost da biraju načelnike bez obzira na pripadnost političkoj partiji (bilo je primjera da načelnik nije kandidat one stranke koja je pobijedila na nivou opštine). Građani koriste otvorene liste i biraju i one kandidate koji su pozicionirani niže na listama. U mnogim opštinama opozicija je ojačala, što pokazuje da birači ne glasaju po inerciji.

Mreža "Da se vide, da se čuju"
djeluje u opštinama...

Bratunac

Srebrenica

MILICI

Livno

TOMISLAVGRAD

Drvar

Bosansko Grahovo

Glamoč

MOSTAR

Ljubuški

NEVESINJE

Gacko

Višegrad

Banja Luka

SARAJEVO

...vide, da se čuju * Be seen, Be heard * Da se vide, da se čuju * Da se vide,

Aktivnosti

PRIPREMNI SASTANCI ZA PROVOĐENJE AKTIVNOSTI

Krajem marta i početkom aprila održana su tri radna sastanka na kojima su aktivistkinje mreže informisane o predstojećim aktivnostima u 2004. dogovoreni rokovi, kao i preuzete odgovornosti za njihovo izvršavanje.

Krajem marta i početkom aprila održana su tri radna sastanka (u Bratuncu, Livnu i Mostaru) na kojima su aktivistkinje mreže informisane o predstojećim aktivnostima u 2004. (monitoring medija, izrada informativnog biltena, kampanje za vidljivost kandidatkinja na opštinskim izborima, javne tribine i prezentacije), dogovoreni su rokovi, kao i preuzete odgovornosti za njihovo izvršavanje. U svakoj regiji je izabrana po jedna osoba i jedna kancelarija za komunikaciju i koordinaciju lokalnih aktivnosti za šta su Helsinški parlament građana i IKV obezbijedili sredstva. Za regiju Bratunac, Srebrenica, Milići osoba i kancelarija za vezu je Valentina Gagić, "Sara" Srebrenica, za regiju Mostar, Nevesinje, Ljubuški za kontakt osobe su izabrane Maida Selimhodžić (Koraci nade Mostar) i Miroslavka Muratović (Nevesinje). Za regiju Livno kontakt osoba i organizacija je Emira Hodžić, "Li Women" Livno, izabrana kao najaktivnija članica u promociji i razmjeni informacija u dosadašnjem radu "Da se vide, da se čuju".

Sa ovog sastanka političkim strankama u opštinama u kojima djeluje Mreža upućeno je pismo s pozivom da priilikom formiranja kandidatskih lista vode računa o ravnopravnosti polova:

14. 04. 2004.

Neformalna ženska mreža "Da se vide, da se čuju" koja okuplja više od stotinu članova i članica iz nevladinih organizacija, političkih partija i institucija iz petnaest opština i gradova u Bosni i Hercegovini, poziva Vas na saradnju u borbi za ravnopravnost polova.

Žene su se na ovom području davno izborile za pravo glasa i pravo da budu birane, ali ni do danas ova prava nisu rezultirala očekivanom srazm-

jernom zastupljenošću i podjelom vlasti. Izborni zakon Bosne i Hercegovine predviđa da trećina kandidata na listama budu kandidati manje zastupljenog pola. Do sada su uvijek to bile žene, a političke partije su se uglavnom zadržavale na ovom broju i nisu kandidovale veći broj žena na svojim listama.

Pred opštinske izbore, voljeli bismo da se na kandidatskim listama nađe i veći broj stručnih članica vaše partije, kojih zasigurno ima i da već kandidatske liste postanu ogledalo ravnopravnosti.

Neformalna ženska mreža "Da se vide, da se čuju", kao i organizacije članice, biće u mogućnosti da kandidatkinjama vaše političke partije pruži edukaciju, prezentaciju, pomogne im da budu vidljivije u kampanjama i pozove ih na različite seminare prije i poslije opštinskih izbora, kao i nakon toga.

Voljeli bismo da nas informišete kada liste budu formirane i omogućite kontakt sa kandidatkinjama, a naša Mreža objaviće u svojim redovnim biltenima i drugim glasilima informacije o partijama koje su nastojale da poštuju principe ravnopravnosti polova.

Pozivamo vas da učinite sve što je u vašoj moći da podržite jednaku zastupljenost žena i muškaraca na listama, a potom i u skupštinama opština.

Samo jednaka zastupljenost polova može donijeti odluke koje će osigurati bolju budućnost cijelom stanovništvu.

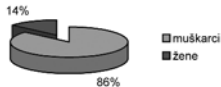
vide, da se čuju * Be seen, Be heard * Da se vide, da se čuju * Da se vide,

MONITORING MEDIJA - MART

U toku marta nakon sedmodnevnog praćenja vodećih medija u Bosni i Hercegovini utvrdili smo da su žene veoma malo zastupljene u medijima.

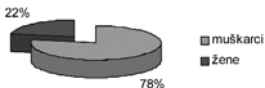
Sedmodnevni monitoring medija koji je sproveden u zadnjoj sedmici marta je pokazao da su žene i dalje jako malo zastupljene u medijima. Kada smo brojeve pretočili u procenite dobili smo poražavajuću sliku: zastupljenost muškaraca u medijima je 82 odsto, a žena 18 odsto. Jedan od novinara kojeg je za ovaj posao angažovao hCa je primijetio "da je već dvanaest godina u novinarstvu i da nije mogao ni da sanja koliko malo žena se pojavljuje u novinama ili na televiziji". Monitori su sedam dana pratili dnevnik BHTV1, Radio televizije RS, Federalne TV, Alternativne televizije, NTV Hajat i Oskar C Mostar, te analizirali domaće vijesti u Nezavisnim novinama, Glasu Srpske, Dnevnom avazu, Oslobođenju, Dnevnom listu i Večernjem listu - izdanje za BiH.

TV dnevnici

Kada je riječ o televizijskim dnevnicima od 648 aktera koliko ih se pojavilo u emitovanim priložima 88 su bile žene, a 560 muškarci.

Dnevne novine

Rezultat monitoringa novina je sličan televizijskom - od ukupno 2731 aktera koliko ih se pojavilo u novinskim tekstovima koji su praćeni, 593 aktera su bile žene, dok je broj muškaraca iznosio 2138.

Drastično veća zastupljenost muškaraca vidljiva je i kada je riječ o fotografijama u novinama. Od 588 fotografija objavljenih u dnevnim novinama samo na 96 je žena u prvom planu. Muškarac dominira na 492 fotografije ili u 84 odsto slučajeva.

...виде, да се чују * Be seen, Be heard * Da se vide, da se čuju * Da se vide,

SASTANCI RADI PLANIRANJA KAMPANJE

Na radnim sastancima u junu planirane su predizborne aktivnosti Mreže, a usvojen je i slogan pod kojim će se one provoditi: "Glasajmo da se slika mijenja, rame uz rame - muškarac i žena".

U junu su održana tri regionalna dvodnevna sastanka (u Ljubuškom, Milićima i Glamoču) na kojima je pripremljen plan akcije za vidljivost žena u predizbornoj kampanji. Sastancima su prisustvovala 43 članice mreže. Dogovoreno je da se radi vidljivosti kandidatkinja na oktobarskim lokalnim izborima u opštinama organizuju javne tribine na kojima će se predstaviti kandidatkinje svih političkih partija. Prihvaćen je i prijedlog da se štampaju leci na kojima će se sa jedne strane nalaziti slogan kampanje, a s druge imena kandidatkinja političkih partija za određenu opštinu. Usvojen je slogan kampanje: "Glasajmo da se slika mijenja, rame uz rame - muškarac i žena".

KONFERENCIJE ZA NOVINARE

U predizbornoj periodu održano je 5 konferencija za novinare na kojima je predstavljen rad Mreže.

U julu i septembru članice Mreže su organizovale 5 konferencija za novinare na kojima su predstavile aktivnosti Mreže i pozvale birače da glasaju za žene. One su izrazile nezadovoljstvo zastupljenošću žena u medijima, posebno u predizbornoj periodu. Članice Mreže u Bratuncu su organizovale konferenciju nakon lokalnih izbora na kojoj su se osvrnule na izborne rezultate prema kojima se broj žena u lokalnoj vlasti neznatno povećao, te kritikovale neravnopravan položaj kandidatkinja u predizbornoj kampanji. Objavljeno je oko 20 medijskih izvještaja, a članice Mreže u Livnu i Miličima učestvovala su u dvije posebne emisije posvećene ravnopravnosti polova u političkom životu i na mjestima odlučivanja.

...vide, da se čuju * Be seen, Be heard * Da se vide, da se čuju * Da se vide,

JAVNE TRIBINE U PREDIZBORNOJ KAMPANJI

U predizbornom periodu članice Mreže su organizovale pet tribina na kojima su ukazale na neravnopravan položaj žene na mjestima odlučivanja, kao i u izbornoj kampanji.

U namjeri da utiče na povećanje broja žena u organima vlasti Bosne i Hercegovine, Mreža "Da se vide da se čuju" neposredno pred lokalne izbore 2004. godine organizovala je niz tribina i kroz njih edukovala učesnice kako da agresivnijim i hrabrijim nastupom ostvare ovaj cilj. Tokom kampanje koju je pratio slogan "Glasajmo da se slika mijenja, rame uz rame muškarac i žena", došlo se i do zanimljivih, ali poražavajućih podataka.

Tako je na tribini u Drvaru održanoj 7. septembra konstatovano da nijedna stranka na svojim izbornim listama nije kandidovala više od 30 odsto žena, koliko je propisano Izbornim zakonom BiH. Sve političke stranke kvotu od 30 odsto shvatile su kao limit, a ne kao start. Sa tribine je upućen apel svim prisutnim da glasaju za žene, te da lobiraju i kod drugih glasača da i oni učine isto, jer će samo uz ravnopravnost žena i muškaraca njihova opština krenuti putem napretka.

Na tribini u Livnu održanoj 30. jula zaključeno je da Zakon o ravnopravnosti polova donesen na državnom nivou postoji samo na papiru, ali da u toj oblasti ima još puno posla. Zaključeno je da su žene postigle "papirnu" emancipaciju, ali da to ne znači i stvarnu jednakost. Tome u prilog ide podatak, iznesen na tribini, prema kojem od 121 vijećničkog mjesta u opštinama Kantona 10, na 30 mjesta sjedi žena. Ovo je mali pomak naprijed u posljednje dvije godine, jer je do sada bilo 26 žena vijećnika u opštinama ovog kantona.

Prilikom predstavljanja kandidatkinja sa izbornih lista u Nevesinju 10. septembra ukazano je da najveći problem ka njihovom aktivnijem učestvu u političkom i javnom životu ovog kraja leži u činjenici da se brojne institucije u kojima su žene imale važnu ulogu, poput Opšte bolnice u Nevesinju i grunтовnice - gase i zaključeno da se mora pronaći mehanizam da se ovaj proces zaustavi.

Sa tribine Mreže "Da se vide, da se čuju" održane u Srebrenici 10. septembra upućen je apel da glas žena koje biraju bude upućen ženi, da bi, kako je rečeno, zajedno dostojanstvenije živjeli. Osnovna poruka tribine bila je

da nije važno kojoj stranci žena pripada, nego da je važno da glas žena birača bude upućen ženi.

...vide, da se čuju * Be seen, Be heard * Da se vide, da se čuju * Da se vide,

POSTER KAMPANJA

U predizbornoj periodu proveli smo poster kampanju sa sloganom "Glasajmo da se slika mijenja - Rame uz rame, muškarac i žena".

Članice Mreže su u svim opštinama u kojima se provodi projekat polijepile 2250 plakata sa sloganom "Glasajmo da se slika mijenja - rame uz rame, muškarac i žena". Poruka plakata je bila da ukaže na neravnopravnost žene u političkom životu u prethodnim godinama i cilj koji smo sebi postavili - žena i muškarac ravnopravni u procesima odlučivanja. Osim toga, članice mreže su na poledini 5000 letaka koji je nosio istu poruku, štampale imena kandidovanih žena u svim političkim partijama čime su ukazivale da na listama osim kandidata postoje i kandidatkinje. Mnoge članice Mreže navele su da su zahvaljujući ovom listiću biračima pojasnile i pravila glasanja.

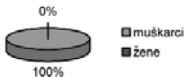

MONITORING MEDIJA - SEPTEMBAR

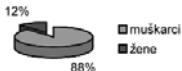
U toku sedam dana septembra ponovo smo pratili zastupljenost žena u medijima u Bosni i Hercegovini i utvrdili da su one u izbornoj kampanji još manje zastupljene nego u prethodnom posmatranom periodu.

Septembarski monitoring televizijskih dnevnika urađen je sedam dana prije održavanja lokalnih izbora u BiH. Željeli smo da vidimo koliko će mediji u tom periodu dati prostora kandidatkinjama. Pojedine televizijske kuće uopšte nisu ni pratile predizborne aktivnosti, dok su druge televizije imale specijalizovane emisije posvećene isključivo izborima. U emisiji Radio televizije Republike Srpske "Izborna debata" u kojoj su stranke predstavljale svoje kandidate, za sedam dana nije predstavljena nijedna jedina žena kandidatkinja. Ili u emisiji Alternativne televizije Banjaluka "Altermedija" u kojoj se govorilo o izborima, u studiju su bila petorica muškaraca. Nijedna žena.

RTRS - IZBORNA DEBATA

OSLOBOĐENJE - STRANAČKE AKTIVNOSTI

Rezultati septembarskog monitoringa 42 televizijska dnevnika slični su marтовskim. Žene su najviše bile zastupljene u prilogama o zdravlju i kulturi (35,71%), obrazovanju (28,57%), ekologiji (27,27%) i socijalnim temama (23,65%).

Najmanje ih je u prilogama koji se bave radom sudova, policije i vojske (6,32%). Malo su zastupljene i u prilogama koji pokrivaju rad državnih i entitetskih institucija, komisija i agencija (9,10%), a kada je riječ o ekonomiji

ji i tu su žene rijetko pojavljuju u ulozi nekoga ko daje stručno mišljenje ili analizira situaciju.

Nakon posmatranja oba perioda može se zaključiti da 15 odsto novinskog prostora pripada ženama, dok je ostatak rezervisan muškarcu. Isto važi i za fotografije u novinama - u prosjeku na svakoj desetoj fotografiji u novinama pojavi se žena. Kada je riječ o elektronskim medijima i tome koga biraju za sagovornike, tu je situacija još gora. Od ukupno 663 priloga koji su emtiovani u 7 dana marta i 7 dana septembra žena se kao glavni akter - kompetentno lice koje daje izjavu ili komentar - pojavila svega 20 puta (20 priloga) naspram muškaraca koji su se deset puta češće pojavljivali u ulozi tumača i kritičara dnevno-političkih ili socijalno-ekonomskih tema (231 prilog). I u priložima u kojima se pojavljuje više aktera dominiraju muškarci. Procenti prikazani u tabelama ne odražavaju pravu sliku medijske zastupljenosti žena, jer su u većem broju priloga žene bile samo slučajne sagovornice koje je novinar zaustavio na ulici.

OPŠTINSKI IZBORI U BIH

Na opštinskim izborima u Bosni i Hercegovini, koji su održani 2. oktobra 2004. godine, na kandidatskim listama bile su 23 članice Mreže, od kojih ih je 7 izabrano. Sljedeća tabela pokazuje zastupljenost žena u skupština-ma opština u kojima djeluje Mreža prema izbornim rezultatima.

Opština	Broj odborni- ka/vijećnika 2000	Odbornice 2000	Odbornice u %	Broj odborni- ka/vijećnika 2004	Odbornice 2004	Odbornice u %
Srebrenica ▲	23	2	8,7	23	5	21,7
Bratunac ▲	31	4	12,9	31	5	16,1
Milici ▼	17	4	23,5	17	2	11,7
Livno ▼	31	8	25,8	31	5	16,1
Tomislavgrad ▼	25	4	16	25	1	4
Drvar ▲	19	3	15,8	19	4	21
Bosansko Grahovo ●	15	1	6,7	15	1	6,7
Glamoc ▲	15	1	6,7	15	4	26,7
Kupres ●	17	2	11,8	17	2	11,8
Nevesinje ▼	21	6	28,6	21	2	9,5
Ljubuški ▲	19	2	10,5	19	4	21
Grad Mostar	drugačija organizacija lokalne uprave			35	9	25,7
Višegrad ▲	25	4	16	25	5	20
Gacko ●	21	1	4,8	21	1	4,8

U ovom poređenju korištena je samo statistika na osnovu izbornih rezulta-ta 2000. i 2004. s namjerom da se utvrdi popularnost kandidatkinja. U prak-si se dešava da se nakon izbora zastupljenost žena promijeni zbog nespo-jivosti funkcija izabranih odbornika/vijećnika, kada u opštine ulaze sljedeći kandidati po broju glasova. Kada je riječ o ovim opštinama, dogodilo se da

je iz ovih razloga nekoliko odbornika i odbornica napustilo svoje funkcije. Kada posmatramo skupštine opština nakon konstituisanja vidimo da je do promjena došlo u: Livnu (-1) - trenutno 4 vijećnice, Drvar (+2) - 6 vijećnica, Glamoč (-1) - 3 vijećnice, Tomislavgrad (+2) - 3 vijećnice, Bratunac (+1) - 6 odbornica, Srebrenica (+2) - 7 odbornica, Milići (+3) - 5 odbornica, Mostar (+1) - 10 vijećniča.

GODIŠNJA KONFERENCIJA - MOSTAR

Na godišnjoj konferenciji "Da se vide, da se čuju", održanoj u Mostaru, podneseni su izvještaji o položaju žena u sve tri regije, s posebnim osvrtom na protekle lokalne izbore i dogovorene su aktivnosti kojima će se dalje unaprijediti rad Mreže. Na konferenciji je učestvovalo 40 članica i članova iz sve tri regije.

Na godišnjoj konferenciji, koja je održana u novembru, neformalna ženska Mreža "Da se vide, da se čuju" izrazila je nezadovoljstvo zastupljenošću žena u institucijama vlasti nakon lokalnih izbora u oktobru 2004. godine, uz ocjenu da kandidatkinjama političkih partija nisu pružene jednake mogućnosti u predizbornoj kampanji. Članice Mreže su pozvale izabrane predstavnike opštinskih vlasti da u formiranju drugih opštinskih tijela kao jedan od kriterija uzmu i ravnomjernu zastupljenost oba pola i poštuju zakon o ravnopravnosti polova BiH. Kada je riječ o odbornicima, odnosno vijećnicima, izabrano je poražavajućih 18 odsto žena. Zaključeno je da je uzrok, velikim dijelom, politika stranaka koje su ih kandidovale, da u predizbornim aktivnostima promovišu uglavnom muškarce ili nosioce lista, kao i nedostatak ličnih kampanja samih kandidatkinja. Na konferenciji je učestvovalo 40 članica i članova iz sve tri regije.

Članice Mreže su razgovarale i o budućim aktivnostima i unapređenju međusobnih kontakata i rada. Dogovoreno je da organizacije pripreme plan za obilježavanje desetogodišnjice mira u Bosni i Hercegovini, te za obilježavanje 10 godina Pekinške deklaracije. Organizacije članice bi trebalo da aktivnije lobiraju za dodjelu sredstava iz opštinskih fondova za aktivnosti Mreže i da traže sredstva od donatora za dalje aktivnosti na lokalnom nivou. Helsinški parlament građana će nastojati obezbijediti sredstva za nastavak edukativnih programa za članice Mreže.

Učesnice su u četiri radne grupe razgovarale i o specifičnim temama važnim za dalji rad Mreže:

- 1) Napredak učinjen u toku tri godine rada: se složile da su u toku tri godine rada zahvaljujući Mreži stekle samopouzdanje u javnim nastupima i dodatno razvile aktivnosti svojih organizacija. Osim toga, istakle su, upoznale su nove prijateljice i razvile povjerenje među ženama sa različitim prostora u Bosni i Hercegovini. Ovim kontaktima uspješno su

provedene brojne akcije, a članice Mreže su pomagale jedne drugima u rješavanju različitih problema u svakodnevnom radu. Takođe, zahvaljujući angažmanu članica i Mreža je postala vidljiva na svim područjima na kojima se provodio projekat. Prva radna grupa zaključila je da u sljedećoj godini treba: pojačati i nastaviti međusobnu razmjenu informacija, promovisati rad u medijima, animirati više žena iz političkih partija i informisati institucije vlasti, informisati žene o njihovim pravima, osigurati finansijsku podršku za aktivnosti i ravnomjerno podijeliti posao i odgovornosti među svim članicama Mreže.

- 2) Rad u lokalnoj zajednici: Učesnice ove grupe su preporučile da svaka od članica Mreže uključi i informiše još po dvije žene iz lokalne zajednice o radu Mreže i mogućnostima zajedničkog rješavanja problema, da se uspostave grupe žena u općinskim vijećima i saradnja sa komisijama za ravnopravnost polova na lokalnom nivou, kao i sa gender centrima i Agencijom za ravnopravnost polova BiH i time ojačati ženski lobi u vijećima u saradnji sa nevladinim organizacijama. Na lokalnom nivou potrebno je promovisati dostignuća i uspjehe žena članica Mreže. Pratiti primjenu Zakona o ravnopravnosti polova.
- 3) Struktura Mreže: Članice ove grupe su zaključile da Mreža trenutno ima masovnost i volju za nastavak rada i veoma sposobne iiskusne članice, te da je u lokalnim sredinama postala prepoznatljiva, ali da nije dovoljno organizovana. Unaprijediti bi trebalo razmjenu informacija među članicama. Organizacije članice treba da prenesu, odnosno preuzmu dio odgovornosti za dalji rad i prikupljanje sredstava i razmjenjuju informacije o trošenju sredstava za aktivnosti mreže. Radi efikasnosti, na nivou regija bi trebalo formirati timove koji će podijeliti odgovornosti za ove aktivnosti i odrediti osobe za koordinaciju i razmjenu informacija među regijama.
- 4) Izbori 2006: Ova radna grupa zaključila je da su političke partije pokazale neosjetljivost na probleme neravnopravnosti polova u političkom životu i na mjestima odlučivanja, poštujući samo zakonski minimum broja žena na izbornim listama. Osim toga, i kandidatkinje u protekloj kampanji pokazale su nedostatak kreativnosti u programima i nastupima, kao i znanja o političkom i javnom angažmanu, te su djelovale kao poslušnice i potčinjene svojoj političkoj partiji. Poučene iskustvom iz Mreže, članice ove grupe su zaključile da je u predizbornoj kampanji

potrebno organizovati više javnih skupova i diskusija na kojima će kandidatkinje dobiti priliku da se predstavе, štampati promotivne materijale kojima će se birači pozivati da podrže žene, mobilisati institucije u registraciji birača i uvesti obavezu registrovanja kao preduslov za dobijanje npr. ličnih dokumenata, educirati birače o ravnopravnosti polova.

виде, да се чују * Be seen, Be heard * Da se vide, da se čuju * Да се виде,

Izveštaji

PODNESENI NA GODIŠNJOJ KONFERENCII "MREŽE"

LIDUA ŽIVANOVIĆ

RODNI ASPEKTI LOKALNIH IZBORA

Izbori su iza nas. Da li smo 2. oktobra birali ili glasali pokazat će se u naredne četiri godine. U fokusu ovog izlaganja su sadržaj i način vođenja kampanje kao i rezultati izbora i to dominantno sa stanovišta uloge žena u izbornom procesu i kasnije njihovog učešća u lokalnoj vlasti.

Lokalna samouprava predstavlja jedan od iznimno važnih sektora političkog sistema. Na nivou lokalne samouprave izražavaju se neposredne potrebe i ostvaruju isto tako neposredni interesi građana/ki. Stepem demokratičnosti sistema, u velikoj mjeri se izražava i stepenom razvijenosti lokalne samouprave. U principu, u proteklom periodu za Bosnu i Hercegovinu karakteristična je nerazvijenost stvarne lokalne samouprave, glomaznost aparata putem kojeg su građani ostvarivali svoje interese, visok stepen birokratizacije i sl. Generalno posmatrano, lokalna samouprava funkcioniše samo sa aspekta postojanja institucija, dok se suštinski interesi građana još uvijek ne ostvaruju u zadovoljavajućoj mjeri. Razlozi ovome su brojni i biće sigurno predmet drugih analiza. Ali, i tzv. izborna statistika, može nam osvijetliti bar dio uslova i mogućnosti za jačanje i razvoj lokalne samouprave.

Opštinski izbori 2004. izraženi u ciframa

- Učestvovalo 238 političkih subjekata (68 političkih partija, 146 nezavisnih kandidata, 18 koalicija i 6 lista nezavisnih kandidata),
- 809 kandidata za načelnika - RS 395, F BiH 414 (ukupno žena 32 -

- 3.95%) i 26618 kandidata za skupštine / vijeća (žena 9554 - 35.9%),
- izabrano 3145 odbornika / vijećnika i 139 načelnika (RS 61, F BiH 78) i 1 gradonačelnik (Banja Luka)
- 4065 biračkih mjesta (RS 1674, F BiH 2302, Distrikt Brčko BiH 89),
- Izborni posmatrači akreditovani u Izornoj komisiji: 11 političkih subjekata (826 - 71 posmatrača), udruženja građana 25 (434 posmatrača), međunarodnih organizacija 14 (321 posmatrača)
- Broj birača s pravom glasa (uključujući glasače izvan zemlje): 2 322687 (RS 959437, F BiH 1310213)
- Ukupno glasalo 1087893 birača - 46.8% (RS 466637 - 48.6%, F BiH 588963 - 45%)

Prvi put nakon Dejtona, opštinski izbori 2004. održani su na osnovu Izbornog zakona i pod ingerencijama Izborne komisije BiH, dakle, u organizaciji domaćih struktura.

U vremenu prije izbora, aktima o lokalnoj samoupravi, pojednostavljeni su mehanizmi odlučivanja, još ranije je smanjen broj predstavnika u opštinskim skupštinama, izvršni organi su dobili veće ingerencije... Bar normativno, učinjeno je da vlast bude bliže građanima. Ove promjene pratila su i nova zakonska rješenja. Ovim rješenjima, pored tzv. otvorenih kandidatskih lista, utvrđen je i neposredni izbor načelnika opština i gradonačelnika Banje Luke. Ovo je veliki korak prema cilju da građani ne glasaju nego da biraju. Isto tako i sa stanovišta odgovornosti izabranih, otvaraju se šire mogućnosti da birani odgovaraju za svoj rad upravo onima koji su ih birali. A ono što mi se čini najvažnijim je da će rad izabranih (dobar ili loš) uticati da se i kod birača povećava svijest o sopstvenoj odgovornosti za to kome daju glasove.

Kada je riječ o zastupljenosti žena na kandidatskim listama, poštovan je princip sa prethodnih izbora (obavezna jedna trećina predstavnika drugog pola među prvih deset ravnomjerno raspoređenih na listama). U okviru prethodne napomene: Izbornim zakonom, garantovana je svim političkim partijama i nezavisnim kandidatima, podjednaka zastupljenost u elektronskim medijima. Međutim, sa aspekta ravnopravnosti polova data mogućnost ravnopravnog medijskog predstavljanja nije ispoštovana. Zastupljenost žena u medijima je poražavajuća. To je žalosna istina. Žena gotovo uopšte nema u onim prilozima koji tretiraju vitalne ekonomske i

političke teme ili društveno najvažnije odluke. Kao da samo jedan pol ima monopol na odlučivanje o bitnim pitanjima života i time na medijsko predstavljanje. Detaljnije o istraživanju možete pogledati u samoj brošuri "Žene i mediji".

Ovo važi i za samu kampanju. Rukovodstva političkih partija su medijski premla, ili gotovo nikako uključivala žene. U TV i radio emisijama u kojima su predstavljani politički programi, žene su učestvovala tek sporadično. Njihova pojava je bila nesrazmjerna zastupljenosti na kandidatskim listama. One su bile tek izuzetak. Isto se može reći i za učešće žena na tribinama u opštinama i mjesnim zajednicama. Čak se ovo može odnositi i na nedovoljno uključivanje šireg kruga kandidata sa partijskih lista, bez obzira na pol. A kako glasati za nekoga koga ne poznas, koga nisi ni vidio ni čuo? Što se tiče načina vođenja kampanje, gotovo da se i nije dogodilo ništa novo. Sve političke partije su praktikovale tribine ili mitinge u opštinama i mjesnim zajednicama, distribuciju propagandnih letaka. Gradovi su, kao i ranije bili izljepljeni plakatima sa likovima partijskih lidera, a imena lidera bila su, po već ustaljenom običaju, i u nazivima političkih partija. Ženski likovi su ponovo bili iznimke. Poruke koje smo čitali i slušali su bile neinformativne i gotovo nikakve veze nisu imale sa onim što je bitno za poboljšanje uslova života u lokalnoj zajednici.

Na subjektivnom planu, kao i do sada, najveći teret izborne kampanje nosili su partijski lideri, iako većina njih i nije bila na kandidatskim listama za lokalne izbore. To je, po svemu sudeći, stvar jedne stare predrasude: "tamo gdje se pojavi lider, voda, tamo se događa nešto mnogo važno, tamo će se birači okupiti u većem broju, tamo će se čuti ono što je najbolje i najpametnije. Ako lider nije na skupu, onda na njega ne treba ni dolaziti." Ova predrasuda postoji i kod većine političkih partija, ali i kod biračkog tijela. To znači da smo još uvijek daleko od toga da politiku i političke dužnosti shvatamo kao posao koji je isti kao i svaki drugi, a ne kao borbu za poziciju izabranih što će imati manje ili više neograničenu vlast.

Zaslужuje pažnju i podatak da se na izbore u Bosni i Hercegovini odazvalo 46.8% registrovanih birača, u Republici Srpskoj 48.6%, a u Federaciji BiH 45%. Ipak je riječ o apstinenciji. Analitičari upozoravaju da su teške ekonomske i socijalne prilike u zemlji jedan od glavnih uzroka ovome. U isti red idu i korupcija i kriminal, a posebno činjenica da su najviše korumpirani oni koji se nalaze u centrima političkog odlučivanja. Sporost u refor-

mama i nevjerica da će biti bolje - takode su bitni razlozi apstinencije. Ovome, treba dodati i uvjerenje velikog broja građana da institucije međunarodne zajednice ovdje imaju prevelika ovlaštenja, te da zbog toga, izlazak na izbore - posebno opštinske - i nije toliko bitan.

KAKO SMO I KOGA BIRALI?

Generalno posmatrano, opštinski izbori su, za razliku od ranijih izbornih ciklusa, pokazali da je u političkom ambijentu BiH, profiliran jedan balans između partija nacionalne i socijaldemokratske provenijencije. Čak je u pojedinim opštinama (Bihac, Trebinje i dr), primjetan rast socijaldemokratske opcije, kako kada je riječ o izboru načelnika opština tako i u pogledu učešća partija u strukturi opštinskih skupština/vijeća. Drugim riječima, politička scena u našoj državi i u njenim entitetima pojedinačno, već se jasno profilira: nacionalne partije imaju standardno svoje birače, kao što to imaju i partije socijal-demokratske provenijencije. Izborni cenzus za ulazak u skupštine/vijeća opština je učinio i to da su tzv. male partije ostale bez vlastite participacije.

Bitan pomak u demokratizaciji društvenih odnosa, učinile su odredbe Izbornog zakona po kojima se načelnici opština i gradonačelnik Banja Luke, biraju neposredno. Bilježimo da je u 25 opština (Kozarska Dubica, Derвента, Bihac, Velika Kladuša, Jajce, Stari i Novi grad Sarajevo, Bratunac i dr.) načelnik dobio više glasova nego li njegova partija ili da je, praktično, načelnik iz one partije koja u toj opštini neće biti na vlasti, odnosno, neće imati skupštinsku većinu. Ovaj personalitet, odnosno, prepoznavanje ličnosti od strane birača, daje nadu da će se i u buduće lokalna samouprava bazirati na slobodnoj biračkoj volji onih koji u toj lokalnoj sredini žive. U prilog tome govore i ova izborna iskustva sa tzv. otvorenim listama, gdje su se birači takođe mogli opredjeljivati i za ličnosti, a ne samo za listu ove ili one partije. Nisu rijetki primjeri da su kandidati pojedinih partija, koji su bili nisko rangirani na listama, personalno dobili veliki broj glasova i skočili na daleko viša mjesta, te ušli u opštinske skupštine/vijeća. Npr. u Banja Luci kandidatkinja Socijalističke partije, koja je osvojila ukupno 2 mandata, sa 23 mjesta je osvojila mandat ispred nosioca liste te partije.

To je, već po sebi, imalo i naredne pozitivne posljedice. Radi se o približavanju izbornog procesa građanima i građana samom izbornom procesu. Između ostalog i zato su, prema izvještajima lokalnih izbornih

komisija i Izborne komisije BiH, bitno - u odnosu na raniji period - smanjeni slučajevi manipulacija, krađe glasova i sl. Koliko god to govori o efikasnijem radu institucija zaduženih za same izbore, toliko svjedoči i o većem stepenu odgovornosti onih koji su glasali, odnosno, birali.

Takve ocjene lokalnih izbora mogu se različito tumačiti, ali to je, naravno, predmet drugih analiza, na drugom mjestu i drugim povodom. Nas ovdje zanima, prije svega, rodni aspekt onoga što pokazuje izborna statistika.

Najopštije, ta slika nije ni u kom slučaju ovako jednoznačno profilirana kao ova koju možemo nazvati slikom političkog ambijenta. Iako su sve političke partije i organizacije koje su izašle na izbore poštovala izborni princip da na kandidatskim listama bude najmanje trećina onih drugog pola, rezultatski su daleko od onoga što bi trebalo da znači "ravnopravna zastupljenost".

Rezultati nisu ni bolji ni lošiji nego na lokalnim izborima 2000. I dalje dominiraju muškarci. Od ukupno izabranih predstavnika/ca u skupštinama/vijećima opština, ponovo su žene zastupljene sa 18%.

Postoje, doduše, opštine gdje je u ovim institucijama broj žena respektabilan. Takve su, na primjer Velika Kladuša (32,1), Bosanski Brod (32%), Petrovac RS (45,5), Banja Luka (35,5), Visoko (32,0%), Sarajevo - Stari grad (38,7%), Sarajevo - Istok (36,3%) i Novo Sarajevo (32,3%). Naglasila sam ove rezultate jer znamo da učešće tek preko 30% daje mogućnost ženama da pokrenu neke promjene.

Ovdje je važno istaći da pripadnost izabranica ovoj ili onoj političkoj partiji, nije bio presudan faktor. Dakle, ne trebamo govoriti o tome da jedna partija ima veću žensku senzibilnost od neke druge.

Ali, na drugoj strani, imamo opštine gdje u skupštini/vijeću, nema niti jedne žene (Olovo, Tomislavgrad) ili ima samo jedna (Doboj, Grahovo, Vlasenica, Šekovići...).

Naravno, teško je dati jednostavan odgovor na pitanje zašto je to tako. Možemo samo pretpostavljati da postoji jak uticaj patrijarhalnog naslijeđa, da je žena još uvijek, u velikom broju slučajeva ekonomski ovisna o muškarcu, da postoje različite unutarpartijske ili medijske blokade i sl. Ali, isto tako, sa isto jakim argumentima, možemo pretpostaviti da, nerijetko, ni mi same nismo dovoljno jake niti čvrste u htijenju da kreiramo svoj javni angažman, da poduzmemo lične kampanje, da pronađemo mehanizme da osvojimo javni prostor koji nam pripada. Ne samo kroz političke partije, već i kroz druge institucije. A mogućnost nam se pruža i nevladin sektor.

Iz ovih - objektivnih i subjektivnih - razloga, nije onda začuđujuće da su od 140 izabranih načelnika (1 gradonačelnik) opština, imamo samo 3 žene (Drvar, Oštra Luka i Istočni Stari grad) ili 2,1%. Od 9554 kandidata za načelnike opština samo su 32 žene ili 0,33%. O prolaznosti da i ne govorimo.

Ovo mi se čini veoma važnim. Naime, pozicija načelnika opština je, u skladu sa legislativom o lokalnoj samoupravi, u centru političkog odlučivanja u lokalnoj zajednici. Zato se moramo i dalje i još energičnije boriti za našu ulogu u svemu tome. Ne samo zato što smo žene, već ponajprije zbog toga što u sebi nosimo kvalitet sposobnosti, kreativnosti i energije koja je ovom i ovakvom društvu prijeko potrebna.

Jedna dublja analiza izborne statistike, pokazala bi nam još mnogo toga. Ali i ovo mi se čini dovoljnim da sebi uzmem slobodu i da kažem sljedeće: Prvo, naša ukupna legislativa, dakle, od ustava na različitim nivoima, pa do zakona i podzakonskih akata - nije rodno senzitivna. Mislim da ovo ne treba posebno obrazlagati;

Drugo, moramo mi same više raditi na tome da se i ono što imamo kao zakonske odredbe (mislim, prije svega, na Zakon o ravnopravnosti polova) provodi u životu. To moramo činiti kako kroz nevladin sektor, tako i u sasvim otvorenoj saradnji sa vladinim institucijama;

Treće, pred nama su i opšti izbori u BiH. Tu, ponajprije, treba izvršiti izmjene ili dopune važećeg Zakona. Taj Zakon je, naime, napravljen na brzinu, dominantno zato da se udovolji direktivama međunarodne zajednice. U njemu nisu riješena neka bitna pitanja društvenog položaja žena, pa ni muškaraca. Konkretno, mislim da Zakonom mora biti regulisano i pitanje učešća žena ili drugog pola u izvršnoj vlasti na svim nivoima (od državnog, entitetskog, kantonalnog i opštinskog), te ključnim institucijama te vlasti kao što su različite agencije i druge institucije odlučivanja o vitalnim pitanjima. Mislim da se, bar kao prelazno rješenje, do narastanja svijesti o stvarnoj potrebi, drugim zakonskim aktima moraju definisati i kvote polne ravnopravnosti u diplomatiji i uopšte u institucijama koje se tiču međunarodne saradnje. Ako je moguće, sličan princip bi trebalo primijeniti i u pravosuđu, odnosno, u svim institucijama državne uprave. Naravno, uvijek, uz uslov da je riječ o sposobnim i kreativnim kadrovima. Jer, mi to ne želimo i nećemo raditi samo zato što smo žene. To bi bila, sasvim sigurno, druga vrsta diskriminacije.

...vide, da se čuju * Be seen, Be heard * Da se vide, da se čuju * Da se vide,

Četvrto, mi moramo nastaviti sa edukacijom nas samih. Posebno u manjim gradovima, u manjim mjestima. Ne da žene dolaze na seminare ili sastanke u Sarajevo, Banja Luku, Tuzlu, Mostar ili Zenicu - već da ih educiramo da same nastave edukaciju u svojim sredinama. Svuda, na svakom mjestu i u svako vrijeme.

Peto, na tragu ovoga, pa i svega drugog o čemu se dogovorimo, mi idemo dalje. Iza nas su tek prvi koraci.

(Napomena: Statistički podaci korišteni u prethodnom tekstu preuzeti su od IZBORNE KOMISIJE BiH sa www.izbori.ba)

EMIRA HODŽIĆ

IZVJEŠTAJ O REGIONALNIM AKTIVNOSTIMA ZA KANTON 10

(Livno, Tomislavgrad, Glamoč, B.Grahovo, Drvar, Kupres)

I. Aktivnosti regionalnog kontakta centra Livno u vezi sa projektom

Regionalni centar za Kanton 10 bilo je Udruženje žena "LI-WOMAN" iz Livna i obuhvatio je 6 općina (Livno, Kupres, Drvar, Glamoč, Bosansko Grahovo i Tomislavgrad). Koordinatorica - Emira Hodžić, predsjednica UŽ "LI-WOMAN". Sve aktivnosti koje su se odvijale na nivou Kantona 10, prema planu rada hCa Banja Luka, organizovane su svakodnevnim konsultacijama, razmjena informacija i dogovor.

Aktivnosti koordinatorice: U kontaktima sa pojedinim članicama iz regije i rad u grupama - odlaskom u druge općine i njihovim dolaskom u naše Udruženje u Livno, dogovorom smo ostvarivale i realizirale zadate obaveze. Na pozive pojedinih članica Mreže odlazila sam u druge općine, kao edukatorica ili realizatorica. Zajedno sa članicama Udruženja pratila sam realizaciju dogovorenih aktivnosti sa sudionicama na našim tribinama, okruglim stolovima.

O svakoj realizovanoj aktivnosti u regiji slala sam pismenu informaciju

hCa, a svaki mjesec i narativni dio izvještaja, sa opisom i drugih naših aktivnosti. Slala sam i izvještaje za sve članice Mreže u Kantonu 10, kao i mnoge informacije političkim strankama u Kantonu, pozivajući ih na animiranje vijećnica. Zatim, primjerke brošure sa spiskovima žena koje su bile kandidatkinje za ove izbore. Time sam ih informisala i o radu Mreže i o našoj suradnji sa hCa Banja Luka.

Provedene aktivnosti prema projektu:

Dvije press konferencije - Prva održana u Livnu, 02.07.2004.g. Sudionice su bile Željka Zubić iz Glamoča, Milena Trninić iz Drvara i Emira Hodžić, koordinatorica Livno. Zajedno smo predstavile mrežu "Da se vide, da se čuju" i aktivnosti koje imamo namjeru implementirati na nivou Kantona 10. Druga press konferencija održana je u septembru, a sudionice su bile: Željka Prša iz Bosanskog Grahova, Ankica Tomić, Stanka Konta i Emira Hodžić iz Livna.

Dvije tribine - Prva održana u Livnu 30. 07. 2004. Uvodničarka je bila Danka Zelić iz Bosanskog Grahova, a moderatorica Jasminka Borković iz Livna. U Drvaru, 7. 9. 2004. - Živana Sablijić, uvodničarka, Jasminka Borković iz Livna i Milana Karanović - pomoćnica u organizaciji.

Nakon tribina, nekoliko žena iz političkih stranaka Drvara imale su priliku da se na Radiju Drvar same predstave sugrađanima. Njihova odluka je bila potaknuta ovim skupom, a članice Mreže iz Drvara su pomogle u realizaciji programa. Jedna od aktivnosti je bila i edukacija članica SNSD-a iz Drvara "Od Vrata do vrata" na poziv Milene Trninić, članice Mreže.

2. Druge aktivnosti u kojima je promovisana Mreža - doprinos regionalnog kontakt centra Mreži

Na svim našim okruglim stolovima, radionicama, te drugim događajima u kojima smo sudjelovali, a koje su se odvijale u toku šest mjeseci 2004. mi smo promovirale Mrežu i dijelile materijale koje smo same pripremale i koje smo dobijale od hCa Banja Luka. Biltene Mreže smo dijelile sugrađanima, institucijama, donatorima, NVO-ima iz drugih gradova koji su sa nama surađivali, a mnoge smo ostavljali na vidna mjesta kao što su PTT, TPC "Forum" tržišni centar u Livnu i sl. Animirali smo medije i slali im pismene informacije o našim aktivnostima. Prikupljali smo i sve članke u vezi sa našim i aktivnostima Mreže.

Organizirale smo radio-emisije na našim lokalnim radijima "Studio N" i Radio Livno. Emisije su bile slušane, a pokazatelji su nam usmena pitanja sugrađana i dolazak u naše Udruženje, te mnoga uključena od strane pojedinaca/ki iz NVO-a, političkih stranaka i drugih građana/ki. Na naš zahtjev, uz pomoć hCa organizirale smo još jednu tribinu "Predstavljanje kandidatkinja", uz edukaciju prisutnih. Jasminka Borković trenerica i Emira Hodžić - moderatorica. Podijelile smo predizborne letke, brošure, napravile dodatne plakate i apelirali na sve da izađu na izbore. Tom prilikom prisutno je bilo 44 sudionika. Predstavilo se 14 kandidatkinja iz 7 političkih stranaka. Osim davanja osobnih podataka i predstavljanja svoje političke stranke, kandidatkinje su govorile o svojim motivima za političko angažiranje, o svom položaju kao kandidatkinje tokom predizborne kampanje.

3. Saradnja sa članicama u regiji, kao i sa hCa Banja Luka u izvođenju aktivnosti

Kontakti su bili svakodnevni po mnogim pitanjima, od organiziranja press konferencija, dogovaranja, razmjene mišljenja i samih aktivnosti u cilju što boljeg predstavljanja Mreže.

Članice koje nisu bile uključene u aktivnosti rada Mreže, dobivale su pismene izvještaje sa prilozima od koordinatore. Na njihov zahtjev dostavljala sam im i video kasete sa snimljenim i drugim materijalima sa press konferencija (fotografije za učesnice sa okruglih stolova, pressica, tribina, letke, brošure, podatke koje smo pravile i sl). Informirali smo članice Mreže o aktivnostima u kojima smo učestvovala - okrugli stolovi, tribine, i pozivali ih da budu podrška svojim dolaskom.

Kontakt sa hCa Banja Luka je održavan tokom cijelog izvođenja aktivnosti, često i po nekoliko puta u toku dana. Svi naši prijedlozi i inicijative su podržani.

4. Komentar rezultata izbora u Kantonu 10

Nismo zadovoljne sa postignutim rezultatima u našoj regiji. Za sada smatram da je broj vijećnica manji, i to prilično, u svim općinama. Građani nisu dali velik broj glasova ženama. Velikim postignućem smatramo to što smo ipak nakon dugog niza godina u našoj regiji izabrali jednu NAČELNICU - u Drvaru gospođu Anu Papak Dodig.

5. Šta je dobro urađeno u predizbornoj kampanji, a šta je drugačije trebalo uraditi

Dobro je što smo dali priliku mnogim ženama da nastupe na radio emisijama, press konferencijama, tribinama i okruglim stolovima pružili mogućnost da se same predstavljaju i da ih educiramo kako bi same poduzele promotivne aktivnosti. Npr. brošurama da upoznaju sugrađane o sebi kao kandidatkinji.

Trebalo je organizirati i okrugle stolove za naše sugrađane s ciljem da izađu na izbore.

MIROSLAVKA MURATOVIĆ
MAJDA SELIMHODŽIĆ

IZVJEŠTAJ O REGIONALNIM AKTIVNOSTIMA ZA MOSTAR, GACKO, NEVESINJE i LJUBUŠKI

1. Aktivnosti regionalnih kontakt centara Mostar i Nevesinje, odnosno koordinatoričica u vezi sa projektom

Na području grada Mostara i opštine Nevesinje potpuno je realizovan plan rada projekta Mreže "Da se vide da se čuju".

- Održana je press-konferencija 27. jula 2004. u Mostaru, kojom smo najavile početak kampanje "Glasajmo da se slika mijenja - rame uz rame muškarac i žena".
- Organizirana javna tribina u julu u Mostaru i septembru u Nevesinju sa temom: "Promocija i povećanje vidljivosti žena u političkom životu pred lokalne izbore". U međuvremenu izvršeno je plakatiranje, urađeni i distribuirani leci sa imenima kandidatkinja sa izbornih lista svih političkih partija.
- Poslije izbora u oktobru održana je press konferencija u Nevesinju.
- Uspostavljena saradnja sa političkim partijama na lokalnom nivou, nevladinim organizacijama i medijima.

- Održavana redovna komunikacija i radni sastanci sa članicama Mreže ove regije.
- Održavana redovna komunikacija sa hca Banja Luka.

Plan rada projekta Mreže je dobro osmišljen i mišljenja smo da realizacijom ovog projekta na ovoj regiji ostvarili smo sljedeće ciljeve:

1. Informisali javnost ove regije o neformalnoj ženskoj Mreži "Da se vide da se čuju", sa njenim predizbornim aktivnostima, kao i sa sloganom "Glasajmo da se slika mijenja, rame uz rame muškarac i žena".
2. Ravnopravno i fer predstavili sve kandidatkinje bez obzira kojoj političkoj partiji pripadaju.
3. Uspostavili kontakte i saradnju između žena kandidatkinja iz različitih političkih partija, NVO i drugih organa i organizacija lokalne zajednice.
4. Doprinijeli razvijanju svijesti da Zakonom o ravnopravnosti polova žene ne žele da se bore protiv muškaraca, već da zajedno sa njima ravnopravno rade i odlučuju o svim pitanjima iz života i rada lokalne zajednice.
5. Doprinijeli da kandidatkinje budu vidljivije kao i da shvate da se moraju navići da budu viđene u javnom životu i da moraju biti spremne da upućenu kritiku za izgovorenu riječ ili rad "stoički" podnose, odnosno da ih to ne obeshrabri u njihovom daljem angažmanu.

2. Druge aktivnosti u kojima je promovisana Mreža - doprinos regionalnog kontakta centra Mreži

Uz ove aktivnosti upoznale smo političke stranke i javnost sa aktivnostima neformalne Mreže "Da se vide, da se čuju", a sve u cilju shvatanja da i oni moraju doprinijeti promjeni Zakona o ravnopravnosti spolova. Organizirale smo sastanke u dvije mjesne zajednice u gradu Mostaru gdje smo upoznale građane sa našim aktivnostima. Prilikom posjete međunarodnih posmatrača Izbornoj komisiji opštine Nevesinje (koju čine tri žene) upoznale smo ih sa aktivnostima Mreže i podijelile promotivni materijal, letak Mreže sa imenima kandidatkinja kao i publikacije. Svi gosti u našoj nevladinoj organizaciji također su dobili promotivni materijal, koji je odnesen u Ameriku, Irsku i Francusku.

3. Saradnja sa članicama u regiji, kao i sa hCa Banja Luka u izvođenju aktivnosti

Saradnja članica Mreže u izvođenju aktivnosti je bila zadovoljavajuća, sve su bile zainteresovane i učestvovala su u realizaciji projekta. Što se tiče saradnje sa hCa Banja Luka bila je odlična i mislimo da bi jedan ovakav projekat bio teško realizovan bez pomoći i podrške koja nam je pružana u svakom trenutku realizacije projekta. Prijedlozi i sugestije su bili kratki, konkretni, razumljivi i nenametljivi, dajući nam mogućnost da u svakom trenutku možemo i određene aktivnosti raditi samostalno. Na lokalne izbore u gradu Mostaru izašlo je 17 političkih stranaka sa 351 kandidatom na izbornim listama, od čega je bilo 133 žene. Samo jedna stranka je stavila ženu za nosioca liste - Narodna stranka "Radom za boljitak".

4. Komentar rezultata izbora u regiji

Kako je ove godine novim Statutom za grad Mostar, došlo do drugačije strukture, možemo samo djelimično uspoređivati. U prošlom sazivu Gradsko vijeće se sastojalo od 30 članova, gdje je bilo 8 žena.

U novom sazivu Gradsko vijeće grada Mostara ima 35 vijećnika i do podjele mandata došlo se žrjijebarjem, gdje se moralo voditi računa o nacionalnoj zastupljenosti svih naroda u vijeću. Zastupljenost žena je približna prošlom sazivu, od 35 vijećnika 9 žena. To znači da je zastupljenost žena 1% manja od prošlog saziva.

Na izborima u opštini Nevesinje učestvovalo je 11 političkih partija. Na izbornim listama za Skupštinu opštine ukupno je bilo predloženo 224 kandidata od čega 78 žena. Ono što je poražavajuće je da se ni jedna žena nije kandidovala za mjesto načelnika, niti je ijedna partija kandidovala ženu za načelnika. Sa rezultatima izbora ne možemo biti zadovoljne, jer samo su 2 žene iz jedne političke partije osvojile dovoljan broj glasova i biće odbornice u budućem sazivu Skupštine. Od ukupno 21 odbornika u Skupštini će prema rezultatima izbora biti 2 žene, a do sada ih je bilo 7. Podsticale smo kandidatkinje da i same moraju voditi kampanju, a ženama koje nemaju političko iskustvo, a nalaze se na listama ukazale smo na neophodnost vođenja samostalne kampanje i načine organizovanja te kampanje odnosno da nije najvažnija njihova stručnost, kvalitet i to što su poznate u svojoj sredini, već da je

vide, da se čuju * Be seen, Be heard * Da se vide, da se čuju * Da se vide,

neophodno da i same lobiraju birače da glasaju za njih. Pojedine kandidatkinje koje imaju političko iskustvo, oslonile su se na ranija iskustva, jer su se nalazile na početku kandidatske liste, smatrajući da im sama pozicija na listi donosi automatski i izbor. To se sada nije desilo, jer su se birači odlučivali i za one kandidate sa kraja liste.

5. Šta je dobro urađeno u predizbornoj kampanji, a šta je drugačije trebalo uraditi

Mislimo da je predizborna kampanja dobro urađena (leci sa imenima kandidatkinja, plakati, javna tribina) i da su žene bile vidljivije, jer ne samo da smo ih mi predstavili već su to uradile i političke partije i lokalni mediji.

Ono što smo trebali uraditi, a nismo:

- više podstaći kandidatkinje da vode samostalnu kampanju ukoliko žele da uspiju, i
- zatražiti solidarnost onih žena koje su stavljene na listu samo da bi zadovoljile zakonsku formu ili su iz nekih drugih razloga na listi, a ne zato što one zaista žele da se bave politikom, da pomognu drugim ženama sa kandidatskih listi da budu izabrane

Preporuke za budući rad

Što se tiče budućeg rada predlažemo:

- Raditi kao što smo i do sada radili, jer mislim da smo u svim dosadašnjim aktivnostima koje smo vodili uspjeli i da ima rezultata,
- Omasoviti i ojačati Mrežu "Da se vidi, da se čuje" na lokalnom i regionalnom nivou na način da aktivistkinje budu iz svih političkih partija, nevladinih organizacija, organa vlasti i drugih organa i organizacija (zdravstva, sudstva, školstva),
- Uspostaviti saradnju sa medijima i svojim aktivnijim nastupom nametnuti se organima vlasti (npr. u onim sredinama gdje je mali ili zanemarljiv broj žena odbornica - vijećnica u organima vlasti, a samim tim i uticaj žena na donošenje odluka, najmanje jednom tromjesečno razmotriti pitanja koja će organi vlasti razmatrati i svoje prijedloge za rješavanje određenih problema dostavljati istim na razmatranje i usvajanje,
- Edukovati žene koje žele da se bave politikom, a posebno razvijati svijest o solidarnosti, a ne političko rivalstvo među ženama.

VALENTINA GAGIĆ

IZVJEŠTAJ O REGIONALNIM AKTIVNOSTIMA ZA SREBRENICU, BRATUNAC I MILIĆE

1. Aktivnosti regionalnog kontakta centra Srebrenica

Regionalni kontaktni centar, lociran u Srebrenici (Udruženje mladih i žena "Sara"), pokriva područje opština Milići, Bratunac i Srebrenica/Skelani. Tokom projekta koji se realizuje kroz mrežu "Da se vide, da se čuju" održano je niz aktivnosti u cilju podrške ženama za veće učešće u organima odlučivanja. Pripremne aktivnosti i kontakti sa članicama mreže počeli su u maju, da bi sredinom jula održan radni sastanak, nakon čega je uslijedila i prva konferencija za novinare koja je najavila kampanju za podršku ženama kandidatkinjama na predstojećim lokalnim izborima. Konferenciju su vodile Stanojka Tešić i Valentina Gagić, a predstavile su se i članice Mreže. Prva javna tribina održana je u Bratuncu, na temu "Zašto je važno učešće žena u vlasti". Tribina je okupila, pored članica, i veći broj kandidatkinja na lokalnim izborima. Propagandni materijal u vidu plakata i biltena koji je štampan u organizaciji hCa Banja Luka, distribuiran je svim lokalnim partnerima u susjednim opštinama, a nakon toga i drugima na terenu. Kada su formirane izborne liste, koje smo dobili od izborne komisije u Sarajevu, imena kandidatkinja su odštampana na poledinu letka koji smo dobili od hCa. Ove brošure su dijeljene građanima i bile su dostupne na svim značajnim lokacijama. U septembru je u Srebrenici održana druga javna tribina "Za veće učešće žena u organima vlasti" na kojoj je uvodničarka bila gđa Nada Jovanović, jedina kandidatkinja za načelnicu na našoj regiji, a moderator Vera Vuković. Tribina je okupila značajan broj kandidatkinja, predstavnicu političkih partija, kao i birača, ali i veći broj muškaraca, kandidata za odbornike ili načelnike opština, koji su svojim prisustvom i učešćem u diskusiji pokazali da žene smatraju ozbiljnim političkim

Da se vide, da se čuju * Be seen, Be heard * Da se vide, da se čuju *

učesnicima na budućim izborima, pa su čak i ponudili i izgradnju partnerstva u budućnosti.

Prema planu aktivnosti druga konferencija za novinare trebala se održati tokom septembra, ali po našim procjenama i razgovorima sa članicama mreže zaključili smo da uslijed niza predizbornih aktivnosti, angažmana novinara i medijskih kuća koje su bile zauzete stranačkim predstavljajima, ne bi bila adekvatno praćena, te smo istu održali početkom oktobra, neposredno nakon izbora, sa namjerom da napravimo kratak osvrt na predizborne aktivnosti žena kandidatkinja i aktivnosti NVO na lokalnim izborima. Konferenciju su vodile Stanojka Tešić, Mladenka Petković i Valentina Gagić.

Angažman lokalnih NVO koje su članice mreže, "Forum žena Bratunac", "Zora" Milići i "Želja" Skelani, je od velikog značaja, jer je došla do izražaja i dobra koordinacija između organizacija tokom kampanje. Na svojim terenima distribuirali su propagandni materijal, organizovali promotivne aktivnosti, (u Bratuncu i skupove po Mjesnim zajednicama), na kojima su se predstavljale žene iz različitih političkih partija.

Nakon sumiranja preliminarnih rezultata dobili smo jednu dimenziju po kojoj možemo ocijeniti i naša nastojanja.

2. Druge aktivnosti u kojima je promovisana Meža - doprinos regionalnog kontakta centra Mreži

Pored aktivnosti koje su planirane projektom, dali smo i svoj doprinos tako što smo omogućili svim ženama, učesnicama Lokalnih izbora, da kod nas mogu da se konsultuju, pripremaju svoje propagandne materijale, pregovaraju i dogovaraju vođenje kampanje, kao i da štampaju vlastite materijale. Štampali smo liste sa imenima kandidatkinja na različitim formatima kao dodatne plakate; na kreativan način pisali pozive za tribine koristeći pri tome plakate sa zajedničkom porukom, lobirali i promovisali žene kandidatkinje na različitim skupovima, pomagali u osmišljavanju kampanje, pozivali građane da daju podršku ženama, na svim skupovima promovisali Mrežu, okupili veliki broj novih članica, kontaktirali medije i na razne načine pokušavali privući medijsku pažnju.

3. Saradnja sa drugim članicama u regiji, kao i sa hCa Banja Luka u izvođenju aktivnosti

Rad regionalnog kontakta centra, kao što sam već rekla, u velikoj mjeri podržan je od strane gore navedenih NVO. Ponekada je bilo nemoguće stupiti u kontakt sa pojedinim članicama, uskladiti vrijeme ili prostor za održavanje nekih aktivnosti i ujedno omogućiti njihovo učešće. Pokušali smo održati balans i zajedno doći do najboljih rješenja uvijek se konsultujući sa ostalim partnerima. Saradnja sa hCa Banja Luka je bila na veoma zavidnom nivou, bar što se tiče informacija i materijala koji su ažurno distribuirani do nas. Podrška nije izostala ni prilikom organizovanja aktivnosti, niti kada su nam trebale konsultacije ili sugestije. Osoblje hCa samo je potvrdilo svoj profesionalizam i spremnost za podršku.

4. Komentar rezultata izbora

U opštinama Srebrenica, Bratunac i Milici na lokalnim izborima učestvovalo je ukupno 17 stranaka i 2 nezavisna kandidata. Na stranačkim listama za Odbornike SO učestvovalo je 247 žena i kao kandidat za mjesto načelnika pojavila se 1 žena. Uglavnom je bila zadovoljena zakonom propisana brojka o učešću od 30% žena. Neke stranke su dale ženama više prostora, a rezultati izbora su pokazali da je uspješnost žena u osvojenim mandatima za odbornike skupština zadovoljavajuća samo zahvaljujući činjenici da su mnoge od njih pokazale spremnost da se kroz lične kampanje izbere za poziciju koja im omogućava veće učešće u donošenju odluka i mogućnost da utiču na to da se njihove lokalne sredine pokrenu u pozitivnom smjeru. U odnosu na prethodne godine, zastupljenost žena nije znatno promijenjena. Opšti zaključak je da raste svijest o potrebi učešća u organima odlučivanja.

5. Šta je dobro urađeno u predizbornoj kampanji, a šta je drugačije trebalo uraditi

Pojedine odbornice su tokom predizborne kampanje pokazale visoku svijest o potrebi njihovog učešća u političkom životu. Same su osmišljale i vodile svoje kampanje, pripremale promotivni materijal, oslanjajući se na sopstvene snage više nego na partijske partnere poučene ranijim iskustvima gdje su oslanjajući se isključivo na timski rad, ostajale često po strani, iznevjerenih očekivanja.

Danas žena, koja uprkos svojim obavezama odluči da se angažuje u političkom životu zna i kako da se izbori za poziciju, kako da postigne cilj. Broj takvih žena je, istina, još uvijek nedovoljan, ali one ipak predstavljaju pozitivan primjer dobre prakse i mogu podstaći druge žene da krenu njihovim putem. Tokom kampanje su se mogle prepoznati žene koje znaju šta hoće i kako da u tome uspiju, kao i one koje su uspješne, ali nemaju dovoljno uvjerenosti da mogu nešto uraditi baveći se politikom. Prve su postizale ciljeve, druge nisu osvojile mandate, ali su bar naučile toliko da ubuduće lakše mogu postići ono za šta su kandidovane. U prvoj grupi su žene koje su prošle edukaciju kroz koju su naučile kako da se predstave, vode kampanju. U drugoj grupi su one žene kojima nedostaje podrška i više samopouzdanja.

Ipak, potrebno je osmisliti i pružiti mnogo veću podršku kandidatkinjama. Osnovati grupe za podršku kadidatkinjama prilikom lične promocije i kampanje, permanentno pratiti uticaj političkog marketinga i pojačavati ga tamo gdje je potrebno. Važno je nastaviti sa radom i edukacijom na podizanju svijesti o tome šta to žene, kao ozbiljni, odgovorni i ravnopravni politički partneri mogu postići.

6. Preporuke za budući rad

- odmah započeti pripreme za sljedeće izbore, republičke, lokalne, ali i izbore u političkim partijama i mjesnim zajednicama.
- koristiti svoj rad, rezultate i uspjehe za ostvarivanje političkog uticaja,
- nastaviti edukaciju i jačanje žena kroz timski rad i mrežu "Da se vide, da se čuju"
- izgrađivanje svijesti o mogućnostima koje se pružaju u izgradnji bolje budućnosti kroz političko djelovanje
- sprovoditi aktivnosti na terenu
- organizovati okrugle stolovi sa dobro odabranim ciljnim grupama i temama
- podsticati dogovaranje, razumijevanje i efikasnost
- stalno raditi na isticanju potrebe transformacije države od instrumenata vlasti do građana
- prepoznati iskrenu zainteresovanost za rješavanje problema u svojoj sredini
- žene moraju biti kreativne

- isticati prednosti aktivnog učešća u političkom životu
- organizovati promociju na lokalnim nivoima, u ime Mreže dodijeliti priznanja ženama koje su ostvarile uspjeh i tako ih istaći
- trebamo imati "svoje" medije koji će kontinuirano pratiti naš rad
- uvesti tradicionalno, jednom godišnje, skup žena na lokalnim nivoima, promovisati svoj rad i animirati druge da se aktivno bave politikom
- više rada, više učenja, više napredovanja!!!

JAVNE TRIBINE POSLIJE OPŠTINSKIH IZBORA

U periodu poslije izbora članice Mreže su organizovale seriju javnih tribina na kojima su se osvrnule na izborne rezultate, kao i na pouke koje su izvukle iz predizborne kampanje.

Iako su se u Parlamentarnim klupama uspjele "izboriti" za Zakon o ravnopravnosti polova, žene BiH očito je još uvijek nisu shvatile da im pravne garancije ne omogućavaju i automatsku primjenu zagarantovanih prava već da ih daljim i kontinuiranim angažovanjem moraju same ostvariti. Činjenice nedvosmisleno ukazuju da žena gotovo da i nema, odnosno da ih nema dovoljno u kulturnom, političkom i javnom životu naše zemlje. Krivci koji su doveli do tog da ženama pripadnu samo mrvice, a da ulogu dominantnijeg opet preuzmu muškarci su, između ostalih i žene, koje nisu naučile da "vjeruju drugim ženama, odnosno da glasaju za njih "

Upravo stoga valjda se i desilo da na posljednjim lokalnim izborima od 148 načelničkih mjesta na samo tri budu izabrane žene.

Ovo su neke od poruka koje su, u nastojanju da "preoblikuju svijest" i tradicionalno razmišljanje ovdašnjih žena, uputile članice neformalne Mreže sa serije javnih tribina. Prisutni su zaključili da su kandidatkinje koje su uspjele organizovati lične kampanje "od vrata do vrata" postigle mnogo bolje rezultate od onih koje to nisu učinile. Ipak, među nekim političarkama vladalo je mišljenje da je nepristojno kucati na vrata ljudima i predstavljati im politički program.

Iz Mostara, u čijem Gradskom vijeću od 35 vijećnika sjedi deset žena, stigla je tako ocjena da je neophodno uspostaviti bliže kontakte i saradnju sa

političkim strankama na planu edukacije žena koje se planiraju kandidovati na listama za naredne izbore. Jedino aktivnim učesnicima mogu uticati da se "politika prestane baviti ženom, već da se žena bavi politikom i počne odlučivati o bitnim pitanjima", zaključak je sa radionice održane gradu na Neretvi.

Kao najbolja ilustracija koliko je žena zastupljena u različitim političkim, odnosno nepolitičkim organizacijama, na tribini u Livnu su predočeni podaci da u Vladi Federacije BiH na samo jednoj od sedamnaest ministarskih stolica sjedi žena, dok u Savezu sindikata BiH žene učestvuju sa 27,7%. Iz Livna je stiglo upozorenje da je žena ugrožena i u porodici, a da se sa pogoršavanjem ekonomske situacije pogoršava osim njenog i stanje njene djece te da nerijetko postaju žrtve nasilja. Stoga su svi učesnici jednoglasno zaključili da je prioritetan zadatak napraviti ili opremiti Sigurnu kuću na prostoru Kantona 10. U tome će tražiti pomoć nadležnih opštinskih i županijskih institucija, te lobirati kod međunarodnih organizacija i domaćih poduzetnika.

U pokušaju da daju odgovor na pitanje "Žene gdje smo danas" što je i radni naslov tribine koju je mreža održala u Srebrenici, učesnice su došle do prepoznatljivih, nimalo ohrabrujućih podataka koji su sami dali dovoljno rječit odgovor: "Žene su na samoj margini zbijanja"

Na direktorskim funkcijama 15 različitih institucija na području Skelana i Srebrenice nalazi se 11 muškaraca (73,3%) i četiri žene (26,6%). Među odbornicima u Milićima sjedi pet žena ili 33%, u Srebrenici sedam žena ili 26%, a u Bratuncu šest žena ili zanemarljivih 19%.

Jedan od problema koji je mogao usloviti lošiji izborni rezultat za žene, tvrde prisutni, može biti i to što u udaljenim seoskim i siromašnim područjima žene nisu imale pravo glasa s obzirom da nemaju lične dokumente, jer nemaju novca da ih dobiju.

Učesnice tribina su se usaglasile da naprave zajedničku strategiju za parlamentarne izbore 2006. godine i intenziviraju saradnju gender - komisija ova tri grada.

SASTANAK TRENERICA JAVNOG ZAGOVARANJA I MEDIJSKOG PREDSTAVLJANJA I SERIJA TRENINGA

Krajem februara 2005. deset trenerica Mreže učestvovalo je na sastanku trenerica u Banjoj Luci, gdje su razgovarale o svojim daljim aktivnostima i usavršavale svoje vještine.

Krajem februara 2005. deset trenerica Mreže učestvovalo je na sastanku trenerica u Banjoj Luci, gdje su razgovarale o svojim daljim aktivnostima i usavršavale svoje vještine. Nakon toga u svakoj regiji organizovale su i vodile po jedan trening javnog zagovaranja i medijskog predstavljanja za članice političkih partija. Treninge su prošle ukupno 52 učesnice.

...vide, da se čuju * Be seen, Be heard * Da se vide, da se čuju * Da se vide,

PUBLIKACIJE

U toku 2004/2005. godine objavljene su tri brošure: "Zabilješke iz kampanje" u kojoj trideset i pet žena iz različitih krajeva u Bosni i Hercegovini govori o ličnim utiscima u izbornim kampanjama, preprekama na koje su nailazile i načinima na koje su ih prevazišle; "Žene u medijima" sa rezultatima petnaestodnevnog posmatranja zastupljenosti žena u bosansko-hercegovačkim medijima; "U akciji zagovaranja" koja predstavlja primjere javnog zagovaranja organizacija članica Mreže. Objavljeno je i pet izdanja biltena "Mreža" koji je javnost širom Bosne i Hercegovine informisao o aktivnostima članica Mreže i drugim događajima značajnim za položaj žene kod nas.

"ZABILJEŠKE IZ KAMPANJE"

U brošuri "Zabilješke iz kampanje" članice političkih stranaka prenose svoja iskustva u planiranju i provođenju izbornih kampanja, govore o tome koliko su bile aktivne i na kakve su prepreke nailazile. Želja nam je bila da pokažemo koliko se inicijative žena u političkim partijama prihvataju i koliko stranačke kolege cijene njihov rad.

"Ja sam se u posljednje vrijeme malo distancirala od svega, a razlog tome je bio predsjednik opštinskog odbora partije kojoj pripadam. Ponašao se kao da je partija njegovo privatno vlasništvo; par ljudi se nađe u kafani i završi posao, a poslije to samo formalno provuku kao već gotovu stvar kroz Glavni odbor ili Predsjedništvo. Meni to, normalno, nije odgovaralo i distancirala sam se od svega. I druge žene su to osjetile i povukle su se. Mislim da je to bila greška. Trebalo je da ostanemo, suprotstavimo se i insistiramo da se takve stvari promijene... Za ove izbore ja okrećem list.",

Cmiljka Milićević, član Predsjedništva i Opštinskog odbora Partije demokratskog progressa Nevesinje

"Nemamo nijednu ženu predsjednicu partije. Toga nema i sve to govori da se jedno priča, dok je na djelu nešto sasvim drugo. Žene moraju da se osmjele i da se zbija podstaknu da izađu u javnost - neka vas i ruže i dobacuju vam, ali sve je to nevažno kada znate šta hoćete i zašto to radite. I kad uđu u parlamente, žene ne smiju da budu samo glasačka mašina." Mladenka Petković, odbornica Skupštine opštine Milići, Srpska demokratska stranka "Ako nas nema gore, na mjestima gdje se odlučuje, ništa od naše borbe za ravnopravnost. Ako nas nema u komisijama, skupštinama, vladama, gdje se nešto predlaže i gdje se odlučuje, džaba nam sve." Vesna Ivanović, odbornica u Skupštini opštine Bratunac, Demokratski narodni savez

"Nešto dobro što nam se desilo je postojanje ženskih nevladinih organizacija. Ja to potenciram i ukazujem na to kako se mijenjala svijest žene od rata na ovamo. Na početku žena je bila izgubljena i sramežljiva. Međutim, posjećujući i uključujući se u nevladine organizacije, žene su se počele opuštati, postale su slobodnije da kažu šta ih boli, šta ne mogu da urade i gdje nailaze na prepreke.". Fatima Bakalović, odbornica u Skupštini opštine Bratunac, Stranka za Bosnu i Hercegovinu

"S obzirom da nisam bila zadovoljna organizacijom prethodne izborne kampanje i s obzirom da sam htjela da izađem iz tog klišea, organizovala sam svoj mali, lični izborni štab. Mojim kolegama u stranci se nije svidjelo to što sam stvari uzela u svoje ruke, napravila svoj lični izborni poster i tekst izbornog pamfleta. Srećom, imala sam oko sebe ljude koji su me podržavali, a imala sam i nekih finansijskih sredstava da pokrijem sve troškove te moje lične kampanje. Iako sam imala raznih neugodnosti, mislim da se isplatilo."

Nada Tešanović, poslanica u Narodnoj skupštini RS i odbornica u Skupštini grada Banjaluka, Stranka nezavisnih socijaldemokrata

"Sjećam se žene koja je na jednom protestnom skupu u Drvaru pročitala zahtjeve radnika i poslije se povukla. Ja sam očekivala da će se ona više angažovati, kako u njenoj stranci tako i u javnom životu. Kad sam je pitala šta misli dalje, rekla mi je da odustaje, jer ne želi da bude meta nekakvih ogovaranja i da se o njoj kao "javnoj ženi" govori u negativnom smislu. Meni je jako žao da žene tako misle. Moraju se prevazići takva razmišljanja da žena koja je u javnom životu nije podobna majka ili dobra domaćica."

vide, da se čuju * Be seen, Be heard * Da se vidi, da se čuju * Da se vidi,

Milena Trninić, odbornica u Opštinskom vijeću Drvara, Stranka nezavisnih socijaldemokrata

"Čovjek treba sve da pripremi i strateški razradi da bi uspio. I ja imam obitelj i djecu na fakultetu i radne obaveze, ali uz sve to i uz sva ta neka sitna podmetanja uspjela sam, onako demokratski i inteligentno, svakom dokazati da mogu odraditi svoj posao. Moje stavove ne može mijenjati ko kako hoće." Nada Delalić, zastupnica u Zastupničkom domu Federalnog parlamenta, vijećnica u Općinskoj skupštini Livna, Socijaldemokratska partija Bosne i Hercegovine

"Ne volim po nečijoj direktivi nešto da odrađujem, pogotovo ako to nije u interesu građana. Logično je valjda, ako su nas građani birali, da nam politika koja je u interesu grada bude na prvom mjestu, a ne stranački interesi." Paula Popovac, odbornica Općinskog vijeća Stari grad, Socijaldemokratska unija

"Bilo nas je dvadeset i osam na listi. Ja sam bila jedanaesta. Izabrana sam, što me je uvjerilo da bez obzira na kojem sam mjestu bila, građani su birali osobu." Slobodanka Grubor, Stranka nezavisnih socijaldemokrata - Drvar, delegat u Domu naroda Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine i potpredsjednica Skupštine Kantona 10

"Mislim da demokratija u kojoj dominiraju muškraci nije potpuna. Mislim da nam treba više žena u vlasti."

Ankica Tomić, vijećnica Hrvatske demokratske zajednice u Općinskom vijeću Livna

"Žaloso je što ovi muški ne idu ni na kakve edukacije. Oni misle da sve znaju, a znaju samo kad nešto za sebe lično treba uraditi. Za razliku od žena koje idu na edukacije i uče na primjer kako se ponašati za govornicom, da li se nasloniti ovako ili onako, kako držati olovku, itd. Muškarci misle da to njima ne treba jer sve znaju. Pa onda na televiziji možemo da vidimo te iste muškrace sa budibogsnama kravatama, neukusno obučene i još goreg držanja." Milada Orman, vijećnica u Općinskom vijeću Ljubuškog, SDP BiH

"Mi ovdje nemamo ni čestitu televiziju, ni kino; žene su skućene, ne rade ništa, prepuštene su kući, spremanju i čekanju djece i muževa. Teško ih je pokrenuti i izvući iz kuće. One koje rade prije se uključuju u bilo kakve aktivnosti. Da bi se žena izvukla iz kuće i da se ne bi potpuno u to utopila, mora naći posao. Kad ideš na posao, kontaktiraš sa drugim ljudima, razmjenjuješ informacije i na kraju krajeva imaš i neki svoj dinar. Kakav takav, ali

je ipak tvoj." Zorica Nikolić, odbornica u Skupštini opštine Srebrenica, Socijalistička partija Republike Srpske

"Ako budemo uspavane neće se ni glasati za nas, a muški to jedva čekaju. Za ove četiri godine koliko sam vijećnica vidjela sam koliko muškarcima smeta što smo i mi među njima, što se i mi nešto pitamo. Imamo mi mnogo sposobnih žena i trebamo im dati podršku, neka se vidi i čuje i zna šta i one mogu uraditi. Nije politika samo za muškarce, nego i za žene." Senada Kebo, vijećnica mostarske Opštine Jugo-istok, Stranka demokratske akcije

"Ja sam u međuvremenu promijenila partiju, jer mi moje kolege nisu pružale podršku, nisu znali da iskoriste moju poziciju funkcionera, čak su i stali iza zahtjeva za mojom smjenom. Nije bilo saradnje i ja sam promijenila partiju." Milka Rankić, zamjenica načelnika Opštine Srebrenica "Čini mi se da su žene na prethodnim izborima bile samo kvota, samo figure na listama, dok su u stvarnom stranačkom životu one negdje na marginama. Pratila sam ovih dana rad žena u parlamentima. Primijetila sam da žene sve više sjede i čute, tek poneka se javi da nešto kaže, a neke se javljaju samo kad im kolege iz stranke nešto napišu." Džeraldina Marjanović, Narodna stranka "Radom za boljitak"

ŽENE U MEDIJIMA

U organizaciji Helsinškog parlament građana Banja Luka (hCa) u zadnjoj sedmici marta i predzadnjoj sedmici septembra urađen je monitoring šest novinskih izdanja i šest televizijskih stanica u Bosni i Hercegovini.

Za potrebe ovog monitoringa hCa je angažovao novinare u Banjaluci (Milorad Milojević i Olga Lola Ninković), Sarajevu (Nataša Krsman i Žana Filipović) i Mostaru (Amela Rebac i Siniša Jokić).

U Banjaluci su se pratile "Nezavisne novine", "Glas Srpske", Radio televizija

Republike Srpske i Alternativna televizija Banja Luka. U Sarajevu su novinarke pratile "Dnevni avaz", "Oslobodjenje", NTV Hajat i Federalnu televiziju. U Mostaru su praćeni "Dnevni list", "Večernji list BiH", HTV Oskar C i BHT 1.

Rezultati monitoringa su pokazali da su žene i dalje jako malo zastupljene u medijima. Nešto ih je više u pisanim medijima, tj. novinama (17%), dok su u televizijskom političko-informativnom programu zastupljene sa svega 8 procenata. Muškraci ubjedljivo drže primat u svim oblastima života: politici, ekonomiji, sudstvu, policiji i stranačkom životu. Najviše su zastupljeni i u tekstovima i prilozima koji govore o kriminalu, korupciji i ratnim zločinima, dok su žene procentualno gledano najprisutnije u oblastima zdravstva, kulture i socijalnih tema.

Prema rezultatima monitoringa ispada da se žene nešto pitaju samo kada je riječ o stvarima koje život znače, a to su zdravlje i potrošačka korpa, ali ih zato skoro nigdje nema kada je riječ o "visokoj politici" čiji akteri donose odluke bitne i za zdravlje i za potrošačku korpu.

Zašto novinari rađe za svoje sagovornike biraju muškarce nije bio predmet ovog medijskom istraživanja.

Cilj monitoringa je bio da se vidi koliko i u kojim oblastima su žene u BiH zastupljene u medijima, koliko im je dato medijskog prostora u predizbornom periodu¹ i da li je to razlog zbog kojeg birači rjeđe glasaju za žene. Iako su sve političke stranke na svojim listama imale 30% žena na listama, u medijskom predstavljanju žene su se rijetko mogle vidjeti. Stranačke hronike i specijalizovane televizijske emisije sa gostima u studiju su bile u znaku muškaraca kandidata. Primjera radi za sedam dana u emisiji Radio televizije Republike Srpske "Izborna debata" nije predstavljena nijedna jedina žena kandidatkinja.

Novinari su u novinama i televiziji pratili samo događaje u vezi sa bosanskohercegovačkom svakodnevicom.

Estrada, sportske rubrike, specijalizovani novinski dodaci, vijesti iz svijeta i regiona nisu bili predmet monitoringa. Takođe, novinari koji su vodili emisije i dnevne i potpisivali novinske tekstove nisu bili dio evidencije (ušli u konačni zbir).

U brošuri "Zastupljenost žena u medijima" predstavljamo vam rezultate četrnaestodnevno monitoringa novina i TV stanica, ilustrovane grafikoni, koji nedvosmisleno pokazuju da je medijska zastupljenost žena i dalje poražavajuća.

¹ Lokalni izbori u BiH održani su 2. oktobra 2004.

U AKCII ZAGOVARANJA

U želji da primjeri uspješnih kampanja javnog zagovaranja ne padnu u zaborav i da posluže kao priručnik za neke buduće akcije javnog zalaganja predstavljamo vam brošuru "U akciji zagovaranja".

U ovoj brošuri ćete vidjeti kako se uspješno može organizovati otkup mlijeka u Bosankom Grahovu, gradu kojem su skoro svi okrenuli leđa.

Zahvaljujući kampanji koju je u ovom mjestu organizovalo Udruženje građanki "Grahovo" žene su po prvi put, ili tek nakon 12 godina, otvorile svoje žiro račune i dobile prve plate.

Možete vidjeti kako su mladi u devet bosanskohercegovačkih opština uspjeli isposlovati/izdejstvovati dobijanje prostorija za rad; kako su Bošnjaci, povratnici u Ljubuški, vraćeni na svoja prijeratna radna mjesta i kako žene u Milićima štrikajući i vezući zaraduju honorare. Evo kratkog pregleda nekoliko kampanja:

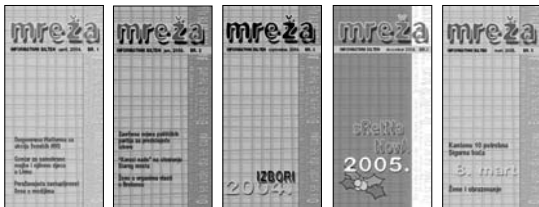
Povratak na posao - Ljubuški: U ljeto 1993. godine skoro svi Bošnjaci su ostali bez posla nakon što su im njihovi rukovodioci rekli da ne dolaze na posao jer im se ne može garantovati sigurnost. Od 1996. Bošnjaci se vraćaju u Ljubuški i, logično, nastoje da se vrate na posao. Prošli smo obuku za organizovanje kampanja, OSCE je angažovao jednog advokata kako bi nam pružio pravnu pomoć, a nekoliko vijećnika u općinskom vijeću je podržalo našu inicijativu, kao i prijatelji koji su sa nama ranije radili. Ja sam bila dopisnica Federalnog radija i TV Mostar i učinila sam našu kampanju vidljivom. Moj slučaj je bio prvi riješen i vijest da se Memnuna Mahić

vrátila na posao u školi brzo se proširila. Ovo je ohrabrilо i druge da nam se pridruže što je stvorilo potpuno novu klimu u Ljubuškom (iz razgovora sa Memnunom Mahić, Udruženje "Eho" Ljubuški)

"Žene, glasajte za žene" - Bratunac: Analizirajući lošu zastupljenost žena u procesima donošenja odluka na opštinskom nivou, "Forum Žena" Bratunac počeo je kampanju s ciljem da poveća broj žena u lokalnoj vlasti i razvije žensku solidarnost u izbornom procesu. Kampanja je provedena kroz javne diskusije i poster kampanju. Informisale smo građane o kandidatkinjama na listama i educirale političarke o vođenju kampanje. Sada znamo da će među 31 odbornikom, biti najmanje tri žene. ("Forum žena" Bratunac)

Otkup mlijeka - Bosansko Grahovo: Trenutno u Grahovu živi oko 3000 stanovnika i uglavnom svi su povratnici. Vrlo malo njih je zaposleno, ali neki se ipak bave poljoprivrednom proizvodnjom. Zahvaljujući humanitarnim organizacijama, obnovljen je stočni fond u Grahovu i trenutno imamo više od 400 krava. Kako u Grahovu više nema mliječne industrije, počeli smo kampanju da povećemo proizvodnače sa industrijom i obezbijedimo transport mlijeka. Pregovorima i partnerstvom sa ministarstvom i međunarodnim organizacijama organizovale smo otkup mlijeka. Trenutno imamo 20 punktova na kojima proizvođači prodaju mlijeka, a mlijeکارa redovno isplaćuje naknade. Tako su, po prvi put nakon 12 godina, žene počele primati platu. (Udruženje građanki "Grahovo")

Ekonomski osnažena žena - Milići: Siromaštvo, nezaposlenost i patrijarhalno okruženje veliki su problem u Milićima. Cilj kampanje je bio da se osnaže žene, da steknu samopouzdanje i počnu voditi svoj posao. Nakon istraživanja, shvatile smo da se većina žena suočava sa ovim problemima i istovremeno smo vidjele da su sve pokazale vještine u vezenju i pletenju što nam je jasno pokazalo šta dalje treba da radimo. Kontaktirale smo organizaciju "Bosanske rukotvorine" i uspostavile saradnju. Organizovale smo dodatno obrazovanje za žene, promovisale smo njihov rad i počele prodavati proizvode. Trenutno, na ovaj način, oko 70 žena zarađuje za život. (Udruženje "Zora" Milići)

INFORMATIVNI BILTEN "MREŽA"

U informativnom biltenu "Mreža" svaka tri mjeseca objavljivali smo aktuelne informacije o aktivnostima članica neformalne mreže "Da se vide, da se čuju" i vijesti koje se tiču ženskog djelovanja i ženskih ljudskih prava u BiH i svijetu i BiH publikovane su kroz četiri broja biltena "Mreža".

...vide, da se čuju * Be seen, Be heard * Da se vide, da se čuju * Da se vide,

Aktivnosti su uz podršku članica Mreže iz političkih partija i institucija vlasti provodile i djelovanje Mreže podržale sljedeće organizacije:

NVO "ART" GLAMOČ

Vukovarska 4
Tel: 034 272 569, 063 806 828
Faks: 034 272 557
Kontakt osoba: Željka Zubić

**CENTAR ZA RAZVOJNE INICIJATIVE
GACKO**

89 240 Gacko
Tel: 059 464 642
Kontakt osoba: Gordana Antelj

**EUROPSKI HUMANIZAM OVDJE - EHO
LJUBUŠKI**

Adresa: Stube 20
88320 Ljubuški
Telefon: 039 831 373
Faks: 039 831 277
Kontakt osoba: Memnuna Mahić

KORACI NADE MOSTAR

Adresa: Zalik bb
88 000 Mostar
Tel: 036 589 098
Kontakt osoba: Majda Selimhodžić

UDRUŽENJE ŽENA "ŽELJA"

75 436 Skelani-Srebrenica
Tel: 056 471 401
e-mail: zelja@infosky.net
Kontakt osoba: Olivera Stanić

"FORUM ŽENA" BRATUNAC

Adresa: Kosovska b.b.
Tel/Fax: 056/882-14
E-mail: forumbratunac@rstel.net
Kontakt osoba: Stanojka Tešić

ORGANIZACIJA ŽENA "ZORA" MILIČI

Adresa: Solunskih junaka b.b.
75446 Milići
E mail: ozzora@spinter.net
Kontakt osoba: Stana Mimić

UDRUŽENJE "MOST"

Adresa: Vidovdanska 11
73240 Višegrad
Tel: 058 630 710
E-mail: uz_most@yahoo.com
Kontakt osoba: Dubravka Kovačević

UDRUŽENJE MLADIH I ŽENA "SARA" SREBRENICA

Adresa: Dom kulture, Srebreničkog odreda bb
75430 Srebrenica
Tel: 056 386 542, 056 386 677
E-mail: sarasreb@rstel.net
www.sarasrebrenica.org
Kontakt osoba: Valentina Gagić

"ŽENE ŽENAMA"

Adresa: Ante Fijamenga 14 b, Kuća ljudskih prava
71 000 Sarajevo
Tel: 033 645 234
Faks: 033 613 589
E-mail: zene2000@megatel.ba
www.zenezenama.com.ba
Kontakt osoba: Memnuna Zvizdić

NVO "LASTA"

Adresa: Resursni centar (pod pećinom)
80 260 Drvar
Tel: 034 820 555
Kontakt osoba: Živana Sabljčić

UDRUŽENJE GRAĐANA "GRAHOVO"

Adresa: Kninski put b.b.
80 270 Grahovo
Tel: 034 242 451
Kontakt osoba: Danka Zelić

"DUVANUKE"

Adresa: Kralja Zvonimira b.b.
80 240 Tomislavgrad
Tel: 034 353 847
Kontakt osoba: Ana Helena Jolić

INFO CENTAR NEVESINJE

Adresa: Cara Dušana 35
88 280 Nevesinje
Tel: 059 610 050
Kontakt osoba: Miroslavka Muratović

"LI WOMEN"

Adresa: Želimira Župana 3
80 101 Livno
Tel: 034 202 166
Kontakt osoba: Emira Hodžić

UDRUŽENE ŽENE BANJA LUKA

Adresa: Kalemegdanska 18
78000 Banja Luka
Tel: ++387 51 458 852
Faks: ++387 51 458 851
E-mail: natasap@inecco.net

HELSINŠKI PARLAMENT GRAĐANA BANJA LUKA

Adresa: Krfska 84
78 000 Banja Luka
Tel: 051 432 751
Faks: 051 432 752
E-mail: hcabl@blic.net
www.hcabl.org
Kontakt osoba: Lidija Živanović

Sadržaj

UVOD	5
OKOLNOSTI U KOJIMA SE PROVODI PROJEKAT.....	6
AKTIVNOSTI	10
PRIPREMNI SASTANCI ZA PROVOĐENJE AKTIVNOSTI	10
MONITORING MEDIJA - MART.....	12
SASTANCI RADI PLANIRANJA KAMPANJE	14
KONFERENCIJE ZA NOVINARE	15
JAVNE TRIBINE U PREDIZBORNOJ KAMPANJI	16
POSTER KAMPANJA	18
MONITORING MEDIJA - SEPTEMBAR	19
OPŠTINSKI IZBORI U BIH	21
GODIŠNJA KONFERENCIJA MOSTAR, IZVJEŠTAJI	23
JAVNE TRIBINE POSLIJE OPŠTINSKIH IZBORA	43
SASTANAK TRENERICA JAVNOG ZAGOVARANJA I MEDIJSKOG PREDSTAVLJANJA I SERIJA TRENINGA	45
PUBLIKACIJE	46

PROJEKAT

Žene u BiH - Da se vide, da se čuju

IZDAVAČ

Helsinški parlament građana Banja Luka

ZA IZDAVAČA

Lidija Živanović

GRAFIČKI DIZAJN

Maja Ilić

ŠTAMPA

"Grafid" Banja Luka

ZA "GRAFID"

Branislav Ivanković

Helsinški Parlament Građana
Kofala 84, Banja Luka
Bosna i Hercegovina
e mail: nedbi@nlc.net

NIKV
PO Box 85803, The Hague
The Netherlands
e mail: nistruyk@nikv.nl

...vide, da se čuju * Be seen, Be heard * Da se vide, da se čuju * Da se vide,